

## Трансперсональний досвід у контексті постмодерністської філософії

Станіслава Муращенко

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Коли йдеться про трансперсональний досвід, перше, що уявляється – або шаман, який стрибає на фоні усміхненого, в міру просвітленого буддиста, або кольорові «мультики» психоделічних тріпів. І тим, і іншим переймаються психологія релігії та психоаналіз, проте філософія здебільшого залишає ці явища поза межами уваги. Це легко пояснити тим, що досвід цей – суб'єктивний і нетранзитивний, тому його епістемологічний статус є більш ніж сумнівним. Проте, він (ми з методологічних міркувань звужуємо розгляд до матеріалів досліджень психоделіків, зокрема ЛСД, адже «класичні» психотехніки переобтяжені конотаціями відповідних традицій) «змістовно» не тільки не суперечить картині світу, яку пропонує постмодерністська філософія, а і доповнює її.

Трансперсональний досвід перетворює на псевдо-проблеми значну частину засновків європейської філософії: «когіто ерго сум» та суб'єктно-об'єктні стосунки, детермінізм та припущення про можливість існування об'єктивної істини, і цим вписується в рамки постмодерністського дискурсу.

«Анти-Едип» ми написали вдвох. А, оскільки кожного з нас – декілька, то збирається цілий натовп” [Делез, Гваттари 2010, с. 6] – пишуть Дельоз і Гваттарі. Суб'єкту нема. Досвід «трансперсональний» тому, що свідомість виходить за межі «єго», перестає локалізувати себе в фізичному тілі (образі тіла) [Див.: Гроф 2005, с. 144]. За Ортегою-і-Гасетом, ми сприймаємо всі предмети світу й «Інших» за посередництвом того, що до нас найближче – свого тіла [Див.: Ортега-и-Гассет 1997, с. 529], і тому лише власне «Я» сприймаємо як радикальну реальність, тільки припускаючи реальність інших [Див.: Ортега-и-Гассет 1997, с. 546]. Але досвід трансцендування Єго радикально розв'язує питання інтерсуб'єктивності та проблему Іншого. Його не можна зрозуміти – але можна зробити частиною свого досвіду; і стосується це не лише людей.

«Світ втратив свій стрижень, суб'єкт не може більше створювати

дихотомію, але досягає більш високої єдності – єдності амбівалентності та наддетермінації – у вимірі, який завжди додатковий виміру власне об'єкта» [Делез, Гваттари 2010, с. 11]. Для постмодернізму це і методологія пізнання, і принципова відмова від епістемологічної та онтологічної ієрархічності. Філософський постмодернізм можна порівняти з к'єркегорівським іронічним суб'єктом з його негативною свободою; він «недовіра» не лише «до мета-нарративів» [Див.: Лиотар 1998, с. 10] – але до всього, включаючи самого себе. Трансперсональний досвід відбиває цю іронічну позицію, проте не на раціональному, а на екзистенційному рівні. Його носій не просто усвідомлює, а переживає безглуздість метафізичних систем, дихотомій бінарної логіки: знімається ньютонівсько-декартівський детермінізм і наслідковість [Див.: Гроф 2005, с. 49], довільною сприймається різниця між мікро- та макрокосмом, трансцендентуються час і простір [Див.: Гроф 2005, с. 50], різниця між живим і неживим, матерією і свідомістю [Див.: Гроф 2005, с. 52] і, врешті-решт, між «кінечним» і тим, що може описуватись як Абсолют, божественний розум, світова душа [Див.: Гроф 2005, с. 54]. Ієрархія, монолог, абсолютна істина – все це стає неможливим. Постмодернізм пропонує, а трансперсональний досвід підтверджує принциповий епістемологічний і онтологічний плюралізм.

В науці квантова механіка, зазнавши кризи суб'єктно-об'єктних стосунків, вимушена була відмовитись від віри в «об'єктивне» знання. Домінувати почав «принцип додатковості» з його множиною іноді суперечливих «об'єктивних» знань, отриманих на різних рівнях [Див.: Бор 1961, с. 43]; пізнання залежить від взаємозв'язку суб'єкту й об'єкту та їхньої спільної «ситуації». «Книга існує тільки завдяки зовнішньому і у зовнішньому» [Делез, Гваттари 2010, с. 8] – це вимога відмови від монологічності нарративів, яку Гроф закидає психіатрії: «сам термін «змінені стани свідомості» ясно має на увазі, що вони є неповноцінною або викривленою версією правильного сприйняття «об'єктивної реальності»» [Див.: Гроф 2005, с. 42]. Проте ані фізика, ані філософія не можуть її визначити: вихідний стан будь-якої системи непізнаваний [Див.: Лиотар 1998, с. 133]. В цьому контексті більшого сенсу набуває теза Ортеги-і-Гассета: «ми творимо (адже йдеться саме про творчість) витлумачення, образи світу, який не є виключно моїм чи твоїм, але є в принципі світ всіх, тобто просто світ» [Ортега-и-Гассет 1997, с. 556].

Постмодерністська філософія може бути доповнена і поглиблена з огляду на трансперсональний досвід. Врешті-решт, «будь-яка точка ризику може і має бути поєднана з будь-якою іншою її точкою» [Делез, Гваттари 2010, с. 12], особливо коли вони пропонують спільні множинні не-істини.

#### **Література:**

1) Бор Н. Атомная физика и человеческое познание / Н. Бор [пер. з англ. В. Фока, А. Лермонтової]. – М. : Издательство иностранной литературы, 1961. – 153 с.

2) Гроф С. За пределами мозга : Рождение смерти и трансценденция в психотерапии / С. Гроф [пер. с англ. А. Адрианова, Л. Земской, Е. Смирнова, под общ. ред. А. Дегтярева]. – М. : АСТ и др., 2005. – 497 с.

3) Делез Ж., Гваттари Ф. Тысяча плато : Капитализм и шизофрения / Ж. Делез, Ф. Гваттари [пер. с франц. и послесл. Я. Свирского, науч. ред. В. Кузнецов]. – Екатеринбург : У-Фактория, М. : Астрель, 2010. – 895 с.

4) Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар [пер. з франц. Н. Шматко]. – М. : “Институт экспериментальной социологии”, СПб: “Алетейя”, 1998. – 160 с.

5) Ортега-и-Гассет Х. Избранные труды / Х. Ортега-и-Гассет [пер. з ісп.; склад., передм., заг.ред. А. Руткевича]. – М. : Весь мир, 1997. – 704 с.

## **Пол Феєрабенд про індукцію та контріндукцію**

*Надія Петруньок*

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Одне з центральних епістемологічних питань – проблема індукції – сформулювалося ще у новочасний період. Скептицизм Д. Г'юма щодо кореспондентної теорії істини дав поштовх шукати обґрунтувань її слабших модифікацій, а також підстав і меж досвідного знання.

З огляду на претензії істинності, філософи науки так чи інакше розв'язували цю проблему. Логічні позитивісти, що боролися з